

ЗАВИЧАЈ

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И ПОУКУ.

Број 1.

У Новоме Саду 1. Јануара 1878.

Год. I.

П р и с т у п.

Као што смо рекли при првом позиву на српски читалачки свет, тако и овога пута, кад са првим бројем нашег листа излазимо, понављамо, да нам је тежња, да у „Завичају“ пружимо нашем свету здраве поуке и забаве.

Чланци разног садржаја, писани разумљивим језиком, послужиће, да уведемо читаоца у храм науке и уметности. Како је повесница светска кореспондујући део у научном саставу, а богата ризница великих догађаја и великих људи, то ћемо из те ризнице износити слике и прилике, које ће снажити дух и карактер у нашем млађем нараштају. Бавећи се повесницом, нећемо се огрешити, ако са те области преко међа бацимо поглед и на друга поља, на науке, с којима се вазда додирује повесница светска.

Брига око неге таквих и сличних чланака у нашем листу, то ће нам бити вазда једна од главних брига наших. Тиме мислимо, да ћемо донекле поунити ону празнину, која се у том погледу код нас осећала.

На те разумљиве и забавне чланке надовезаћемо песме у прози, приповетке и новеле. Настојаћемо, колико од нас зависило буде, да се лепа књижевност наша развије

што бујније. Српски народ са злехуде среће своје од Косова овамо, поцепан и раскомадан, морао је заостати у културном развоју своје далеко иза осталих сретнијих народа, којима се судбина смешила. Али у том народу имаде животворне силе, која га оспособљава за сваковрсни напредак. То показују духовне народне умотворине, то сведочи и полет млађан, који је настао у новијој књижевности од Бранка овамо.

Даљим развитком лепе књижевности своје народ ће се српски по најпре уврстити међу образоване народе, јер ће тако посведочити способност своју за културни развитак. Да од своје стране нешто допринесемо, да тога буде, нужна нам је пре свега обилна потпора од стране самог народа. Остало ће следовати својим природним током. Како се пак у наше доба баш иза балканских гора рађа сунце слободе и озарава српске горе и дубраве, то је оправдана нада, да ће отуда настанути и по лелу књижевност нови и бујнији дани.

Приступајући народу српском са „Завичајем“ у име истине и свега, што је крменито и узвишено, надамо се, да ради за српски одрећи неће г држала је, да тако нашем подужећу.

У Новоме Саду 1. јануара 1878.

то, по имену Манон, како

Крај стуба слободе.*)

Тамо у Француској, тамо на западу, где се у вечерњој румени губи сунце природино, тамо се родило сунце људске слободе. Румено је било прозорје тог сунца, румено од људске крви. Велика француска револуција завитлала је страсти, ускомешала духове, побунила природу човечију. У том комешају народ је француски најбољу крв своју точио. Том крви бојадисао је стуб слободе, да тако величанственије изгледа. У распуштеном бесу замануо је мачем освете, не би ли истребио све некадање тлачитеље своје драге слободе. Али тај мач дубље је зарпо. Посекао је тако корен дрвету слободе своје.

На сред оног места, где је народ француски подигао губилиште, за казну непријатељима, за страшило кукавицама народним, на том истом месту крај губилишта подигао је и големи стуб слободе. Сен, која је са губилишта падала на сву земљу и помрачила француску републику, та је сен падала и на тај подигнути споменик слободи драгој.

Једнога јесењег дана године 1793 пратила је париска светина низ осуђеника, који су вођени на губилиште. На последњи коли била је женска једна у бело рухо обучена, као да се тиме хтела пред народом позивати на своју невиност. Њена лепа црна коса повијала се до колена јој. Са лица јој је сјала слава. На губилишту самом на њу је дошао ред напосљетку. Низ степене се пењала брзим, лаким кораком, као што дете трчи мети, док је недостигне. Та јој је мета била смрт. Кад се попела, окренула се стубу слободе и узданула ове речи: „О слободо, слободо, колико се злочина не почини у твоје име!“

То је била госпођа Ролан.

*

Живот и судбина те женске у тесној је вези са судбином велике француске револуције. Први људи тога доба скупљали су се око те женске, која је тако рећи привућала све зраке нове истине, из којих се разбуктио пламен, који је спржио старе, средовечне установе. Та је женска уливала колико љубави толико и страсти према великој истини,

којој се тада основа полагала. Тиме је много допринела, да се сруши престоље самовоље, али је допринела много и оној страначкој мржњи, која је младу републику у рођеној крви угушила.

Вредно је, да се зауставимо при тој слици, која нам се приказује у благости и збиљи. Пратећи стазу њезина живота, проћи ћемо најважнији и најбурнији одсек те велике револуције француског народа.

*

Госпођа Ролан, кад је ступила на јавно поприште, била је у цвету младости и лепоте своје. Удата је била за човека озбиљна карактера и на скоро пре тога ћерку је родила. Пореклом је била из средњег сталежа, из којег се није иселила грађанска врлина и народна простота, и који се бринуо, да му нараштај образован буде. Сачувала се једна слика њезина из младог јој доба. Ту је насликано девојче, које у једној руци држи књигу, а у другој резаљку. Символично тако рећи претставља та слика њезин друштвен положај, тренутак, у којем ручни посао душевном развиту не смета.

Отац њезин није био задовољан са својим стањем и положајем. Таштина га је гонила све на више. Како је своју ћерку особито волео, то ју је образовао за више кругове, онако, како није одговарало скромним одношајима, у којима се сам налазио. У осталом познато је, како таки људи обично јад и невољу на своју кућу навуку.

Тако је одрасло то девојче у духовном раскошу, дочим је на другој страни оскудицу и бригу осећала. Како је од ране младости бистра погледа била, то је прибегавала мајци својој, да код ње заштите нађе од обмана очевих и суморних изгледа у будућност. Мати јој је гледала, да јој срце и памет у склад доведе, да јој очува женску њежност, а дух очеличи. Као да је предвиђала судбину тог детета.

Душевне способности надмашавале су њезину лепоту, коју тада мушке мисли и несрећа нису још покриле велом крeпке и до-

* Под овим насловом приповедаћемо најбурније дане велике француске револуције. Нећемо се при томе везати за повесницу и ако се ништа не наводи без доставерних података. Више нам је до тога стало, да савесно и правично карактере, предочимо их лаким начином нашој публици. Од аутора, којима смо се служили, навешћемо само оне чије је у својој историји жирондиста више сликао људе и идеје, но што је догађаје саме описивања и страдања најважнијих људи из тога доба, више обележавајући карактере, него

стојанствене збиље. Те душевне способности олакшавале су матери посао око развитка своје ћери.

Била је висока и витка стаса, а држања скромна и стидљива. Коса јој је била црна, а очи угасито плаве, као озбиљна мисао, која јој се у оку огледала. Боја на лицу показивала је свеже здравље, а глас јој је допирао са дна груди, тако, да ти се чинило, е слушаш најтајније одкуцаје срца њезина. Така је била та девојка својој осамнајстој години. Дуго је остала затајана, баш као да се крепчији дух и савршенија жртва одгајивала за живот и смрт.

*

Рано се развила та девојка и брзо је схваћала и најтеже ствари. Забављала се наукама, којима се обично само мушкарци одају. По најрадије је читала филозофска и историјска дела. Из тих је књига поцрпила оне идеје, које из ње направеше ватрену републиканку.

Та ватрена жудња њезина духа није јој ипак пореметила хладноћу ума и чистоту срца јој. Кад кад јој је само мека љубавна жица прострујала душу, да опет на брзо изчезне. „Сећам се,“ тако пише сама, „да сам виђала једног младог сликара, по имену Таборал, који је кад кад моме оцу долазио, и кадгод сам га видела, ја сам се уздрхтала; било му је од прилике двадесет година, глас му је био љубак, а лице њежно, које је лако румен облила, као какво младо девојче. Кад сам чула, да је у радионици мојег оца, увек сам знала наместити тако, да се и ја тамо нађем, тражећи оловку ил' друго што. Но како сам у присутности његовој обично долазила у забуну, то сам брже одлазила, но што сам долазила, и тада ми је срце јаче кудало, дрхћући скривала сам се у своју собицу, само да ме ко у таком тренутку неспази.“

Мати њезина допуштала јој је, да чита те разне књиге. Поверавала је разуму њезином, да ће је од странпутица сачувати, па је није хтела да спречава у слободном развитку. Како јој се ћерка сама удубљивала у мисли, то су је ове одвеле на велике предмете, премишљала је о срећи и несрећи, силазила је у дубине бесконачности. Лутање њезино по високим световима изазвало је у њојзи неко дубље побожно осећање. Пред очима јој је лебдио самостан и она је сневала о мучеништву.

Отишла је у самостан и тамо је неко време сретна била. У слободним часовима одлазила је под једно дрво, да тамо чита и сневала. Волела је лепоту дрвећа, пуштање лишћа и мирис од биљке. Ал' кад је једном видела младу дувну неку кроз гвоздену решетку, коју су за време њезина испосништва у самостану обукли, тад јој је срце било погрешено. Онај бео вео, оне руже, којима дувну окитише, покров, који јој скриваше младост и лепоту, све јој је то натерало сузе на очи. Била је то слика велике жртве. У напред је осетила у својој души смелост, ал' и бол жртвенички.

*

Из самостана се повратила кући оцу своме, где није било оне тишине и осаме, ал' где је њена душа ипак нашла закутак, у којем се могла одати сановном уображењу. Тада је она још сретно живела у лепом крају вароши, на отоку Сен-Луји. Често је уживала тихе летње вечери у шетњи крај мирне обале са својом мајком и тетком Анђеликом.

Крај занимања и напретка свога у науци и уметности морала је обављати по кадшто и кућевне послове, морала је на пијаци зеља куповати, а у кујни се с њиме бочити. Као да је брига материна у напред хтела да приправи ћерку своју на промењљиву ћуд судбине, те да јој тако олакша, кад је буде морала подносити.

По кадшто је доспевала и у више аристократске кругове. Но сјај тих кругова није јој поглед засенуо, него је напротив немило дирнуо. Понос аристократског света вређао је њену душу. Било то из зависти, ил' из осећања правичности, доста, да се њена нарав противила том неприродном друштвеном подређењу, у које је при таким приликама допадала.

Тај расположеј обузео јој је душу и онда, кад је, отишав на осам дана у Версаљ, видела краљеву палату и сав дворски блесак. „Радије сам — вели она — гледала кипове у врту, него ли људе у палати.“

На тај начин спремала се та женска у напред за републику, и ако она о томе тада још ни слутила није. У место религији одала се филолофији и та јој је постала вером. Рушећи престоле, мислила је, да ради за људе, а рушећи олтаре, држала је, да тако Богу служи.

Младо девојке то по имену Мадонна

је упадало у очи, имало је наскоро много просилаца. Отац је хтео, да је уда за трговца, то је његов сталез био, а тај је он сматрао као извор богатству. Ћерка му је пак презирала тај сталез, као извор ципилука и грамзљивости. Хтела је да пође за човека, чији ће се осећаји и идеје слагати с њезинима. „Од младости сам се дружила с великим људима из свих времена и опријатељила се с узвишеним мислима и великим примерима; па зар сам зато с Платоном, са свима¹ филозофима и песницима, са свима политицима старога века живила, да пођем за каквог трговца, који ништа о томе не може пресудити, који неби тако осећао, као ја?“

Баш кад је она те редке писала, запросио је неки богат касапин из суседства. Она га је одбила. „Нећу, да се сиђем из племенита света мојих мисаоних слика,“ одговорила је оцу, који је непрестанце наваљивао, да ту прилику непусти. „Ја тражим човека у правом смислу речи и радије ћу самохрана умрети, но што ћу бацити душу моју у свезу с човеком, који је неби разумео.“

Смрт јој матер рано уграбила и тиме је завладао неред у кући оца њезина, који је нека љубавна одношаја имао. То је њу стужило, ал' је није свладало. Повлачила се у себе и тако се прибирала, да одоле несрећи. Тада је почела да пише своје осећаје и да се тако теши. Није хтела тиме да постане списатељка, ал' се толико извезбала у саопштавању својих мисли, да је том вештином доцније своје пријатеље оживљавала.

*

У то доба пошље јој њезина пријатељица једна, која је у Амијену удата била, писмо по Ролан-у де ла Платјер, који је тамо био иншпектор мануфактура. „Ово ти писмо доноси филозоф, о коме сам ти покадшто говорила. Ролан је образован човек и ништа му се неби пребацити могло, до ли то, да обожава стари век, а презире свој и да своју сопствену врлину на високо цени“.... Том је човеку било тада од прилике педесет година, висока је узраста био, а нешто нехатна држања. Као сви, који усамљено живе, био је крута понашања. Иначе је био учтив као образован човек, и озбиљан као филозоф. Био је врло сух, а боје нешто жуте; чело му је изгледало необично велико, јер су га власи штедљиво међашиле. Црте

његове, и ако нису заносиле, биле су правилне а по кадшто их је осмејак на уснама оживљавао, тако, да му је лице у тим приликама чисто друкче изгледало. Глас му је био мушки, и ако се познало, да му пресилу јаке. Говор му је био садржајан, јер је у мислима богат био. Изражавао се кадшто занимљиво, ал' обично без благога звука.

Тако је сама Манон Роланда описала.

*

Ролан је био из имућне породице. Као најмлађи од петоро своје браће требао се посветити свештеничком чину. На тај чин није имао воље, па да би га избегао, у својој деветнајстој години умакне од родитеља у Нант. Одатле се хтео да укрца за Индију и да се на трговину ода, ал' се пред полазак поболи. Неки рођак његов, који је био надзорник мануфактура, узео га је к себи и дао му посла у свом биро-у. Бавећи се том управном граном дотицао се свих наука. Политична економија одвела га је до највиших проблема једне владе. Ролан се у тој струци одликовао. Влада га је изаслала у Италију, да тамо проучи ток трговине.

Оданде је Ролан писао писма редовно својој пријатељици младој, у којима јој је под знанственим обликом своја осећања изражавао. На тај начин однеговала се нека душевна свеза између то двоје. Кад се Ролан вратио из Италије, запроси је у оца њезина. Овај га на кратко одбије. Кад је Манон дознала за очев одговор, што га је Ролан-у дао, она у првој жестини оде у манастир. Ту је у својевољном ропству проводила дуге зимске месеце посве сиротињски. Ал' тад је уједно искусила горко, да се обманула у својим надама.

Држала је, да ће Ролан, чим дозна њезину одлуку и јадно јој стање, похитати да је изведе из манастира и да се с њом венча. Међутим је време протицало, а Ролан не дође. Осим тога јој је још врло ретко и писао. Једва дође после по године. Када је своју пријатељицу уочио иза решетки срца га се косну, те се одлучи, да је запроси. Она пристаде, али хладноћа и оклевање његово уништило је многе њезине варијете место љубави, она га је само још поштено вала. Више је изгледало, као да му се у жртву предаје. Чинило јој се, као да је лепо дело то, кад се ко жртвује за срећу једног човека и поштеног човека.

(Наставиће се.)

З а в и ч а ј.

Завичају мог живота млада
 Хоћу ли те угледати када?
 Куд год ходим, где год стојим
 За образом гледам твојим.

Дође-л' тица, реч је срета:
 Завичај ми да ли цвета? —
 Тако питам и облаке
 И лахоре свеже, лаке.

Ал утехе од њих немам,
 Самохрано срце моје
 У тузи је, горкој тешкој,
 К'о на стени травка што је.

Кућо моја, најдража менека,
 Далеко сам пао од тебека!
 На далеко, к'о лист мали
 На вихорни, бурни вали!

† А. В. Поповић. *)

Видовњак.

НОВЕЛА РУДОЛФА ЛИНДАУ-А.

Железница, која води из Лондона у Париз, задржава се неколико тренутака у Вертону. То је малено место. Ретко кад улазе путници ту. Железница стаје на тој усамљеној станици само за то, да се водом снабде.

На жестокој јулској врућини једног дана седели смо нас седморо у једном купеју стиснути и јадали смо се горко за време путовања од Булоња, у Вертон што је железничко северно друштво така тврдица, те нам је штедљиво одмерило простор, само да немора влак још једна кола вући. Таман у речи бејасмо и таман да се влак из Вертона крене, кад, ал отворише се врата од нашег купеја и унутра уђе осми, веома злодошли путник.

Ја сам седио у ћошку, баш до врата. Покрај мене, с десне стране, почивао је у дубоком сну неки гојазни Енглец. Према њему на противној страни бејаше последње још незаузето место у коли, на којем је међутим понамештан сваковрсни путнички пртљак: огртачи, кишобрани, и штапови. Покрај тог места, дакле мени преко пута, седио је младић од својих двадесет и пет година. Спољашњи облик његов упао ми је у очи и с почетка ми је нејасно било, какве је народности, док нисам доцније дознао, да тај мој сапутник беше Рус.

Млади тај Рус имађаше на себи уљудне угасито-сиве путничке хаљине, изгледаше болешљив, а беше понашања отмена. Беше висок и сув; боје угасите као какав врло црномањаст Шпањолац; руке узане; дуги, коштуњави прсти, са заоштрљеним брижљиво негованим noktима, кретаху се необично, скоро непријатно. Непрестанце је гладио и завијао танке, угасите, црвенкасте, дуге брке

своје. Путник је имао кратку густу косу, која му је дугуљасту главу као каква шубара покривала. Млађана уста, са руменим уснама, испод којих се светлише два низа белих, малих и правилних зуба, све то даваше његову облику пријатан израз. По окретним устима видило се, да је то био осетљив, доброћудан и неодлучан човек. Што је највећма упадало у очи, то су биле баш саме његове отворене, округле, угасите очи, које су погледом неуморно упирале с једног предмета на други и по-кад-кад се необично укочено заустављале ма на чијем лицу. Ја сам се једаред сусрео са таким му погледом, и то ме је непријатно дирнуло. Било је у томе погледу нешто неповерљиво, нешто као да испитује. И нехотице би му човек чисто на тај његов поглед одговорио и запитао га: „Нисам ли вам од куд познат? Можда сам вам што неправдо учинио? Шта тражите на мом лицу?“ Поглед је тај у толико већма упадао у очи, што се никако не слагаше са учтивим, предусретљивим понашањем младога Руса. Био је то безобзирни, „стварни“ поглед каквог тајног полицаја, који је изаслан, да пронађе злочинца и који сваког, ког сусретне, пре свега неповерљиво посматра.

У другој половини од кола седла су четири Француза, које је кратко путовање преко мора уморило, и који кан'да међусобно познати беху, јер се живо забављаху.

Читаво друштво, осим мог суседа с десне стране, који је мирно спавао, осорно и непријатељски погледаше на оног новодошлог, који нам је упао у средину. Ал' тај као да се слабо на све то освртао.

„S'il vous plait,“ рече кратко и одмерено, по-

*) Ову песмицу Кароља Кишфалудија превео је покојни, прерано преминули проф. А. В. Поповић, а рукопис по Ур.

казујући на хрпу огртача и путничких тораба, које запремаху једино незаузето место у коли. Сваки је узео себи своју ствар. Ја сам се у себи чудио суровој безобзирности дошљаковој. Одма после тога зазвижда и влак се крену. Сад се дадох на посматрање мог новог сапутника.

Веома непријатна облика: простак у свом најбољем оделу; рубље грубо, изгужвано и од зноја мокро; тешке чизме, а по свем оделу попела дебела прашина. Човек је тај могао имати својих тридесет година и био је омања, степена узраста. Дебео врат, широка плећа, широке, од врућине отечене и црвене руке, јаке мишице, кратке и чврсте ноге, све то означаваше голему телесну снагу. Коса му беше кратка и жута, а боја на лицу показиваше, да много живи по пољу. Чело је било ниско; нос дебео и затубаст; уста велика, права, упијена; брада широка. Мале светле очи погледаху час поплашено, час смело и изазивно. Лице је било сасвим обријано.

Како је сео, брзо и немирно погледао је сваког појединог од нас; п'онда, кан'да задовољан тиме, извуче велику шарену мараму из џепа и брисаше ознојено чело своје. Приметис сам, да је неком фином белом марамом од батиста, кан'да женска марама беше, завио свој средњи прст и кажипут на десној руци. Та је марама била на једном месту црвена од усирене крви. Оба увијена прста била су очевидно повређена. — После кратког времена раздрешу огрлицу и одахну дубоко и тешко, баш као онај, који је теретан посао обавио, те ће сад да одпочине. Затим олако завали округли, ниски шешир на глави, разбаци ноге, подбочи руке и дуго, непомично гледаше у земљу, као да се у дубоке мисли дао.

Млади Рус посматрао је новодошлог оним истим необичним, испитујућим погледом, којим је пре тога мене мерио. Ал' сусед његов с лева као да га је врло особито запимао. Јер, мене и остале путнике тек ако је једанпут ил' двапут погледао, а код овога се напротив одао на дуго посматрање, окренуо се у пола к њему и тако се у њега удубио, као да хоће за навек да запамти оне грубе и ружне прте. Човек тај није то дуго приметио. Имао је својих брига и као да се није освртао на оно, шта бива у непосредној му близини. Ал' наједаред, кад је влак пред станицом Абевиља почео лакше возити, и кад је тај човек подигао главу, да кроз прозор гледа, сусрете се изненадно с погледом младога Руса. Овај се малко збуни; осми путник пак навршти чело и љутито погледав запита га оштро:

„Шта ме гледите? Познајете ли ме? Шта ћете?“

Готово нисам могао човеку замерити што

тако говори, јер сам чисто и сам пре тога имао воље, да од Руса потражим рачуна због његова посматрања; ал' начин, како му је овај одговорио, опет ме је разблажио.

„Молим по сто пута за опроштење,“ рекао је учтиво поклонив се и несигурним гласом. „Уверavam вас, да ми није била намера, да будем индискретан.“

Осми путник промрља нешто неразумљиво кроз зубе; п'онда устаде и стаде између мене и Руса, наже се кроз прозор, те пажљиво гледаше на станицу, којој се приближисмо већ на неколико стотина коракљаја. После неколико тренутака опет седе; ал' како се зауставио влак, искочи из кола и застаде пред врати, држећи десну руку у џепу од капута и зверајући десно и лево.

На станици је било тихо. Осим неколико железничких чиновника, спазио сам тамо само једног жандара, који лагано ходаше горе доле, немарно загледајући у кола. Пред наших колима застао је најчасак, чини ми се случајно. Приметио сам, где је путник из Вертона руку у џепу у песницу стиснуо. — Пред што ће се влак кренути, уђе опет тај човек; ал' остаде на врати, између мене и Руса, и тек, кад је влак кренуо, седе опет на своје старо место.

Рус је међутим отворио књигу и трудио се, да покаже, како се у њу зачитао; ал' сам неупрестано виђао, како сваки час крадом погледао на човека с леве му стране. На његовом лицу бејаше необичан израз. Изгледаше као онај, који се у заман труди, да одгонене какву за њ важну загонетку. Једном се сусретосмо очима. Учинио ми се, као да ме хоће за савет и помоћ да моли. Мени је самом понашање мојих сапутника замало за очи, те постадох радознао, и кад сам се у гостијони код Амијена нашао крај младога Руса, не могах на ино, а да га не запитам, еда ли можда мисли да познаје оног човека из Вертона, кад га тако нажљиво посматра.

„Непознајем га,“ одговори учтиво и очевидно вољан, да са мном продужи разговор, „ал' тај човек имаде нешто у лицу, што ме привлачи.“

„Но,“ одговорим смешећи, „лице му баш као да није најпривлачивије. Ретко, да сам кад видио простијег, непријатнијег облика. Изгледа ми као да је сазрео за вешала.“

„Јесте ружно, гадно лице. — Необично,“ — и Рус се нешто грозничаво стресе.

Хоћете ли дозволити, да вам један савет дам? — продужим ја. „Неводите даље бригае о томе човеку. Негледајте га више. Нисте ли приметили како се безобзирно међу нас утвуде

да кроз прозор гледа? То је чинио пред Амијеном и пред Абевиљом. Љутио сам се на то; ал' шта би користило, да се с таким човеком упуштам? На жалост, сва су кола пуна, иначе би потражио друго место за себе.“ —

На путу до Креља продужим даље разговор с Русом. Увидио сам, да је то образован, пријатан човек. После кратког разговора изиђе, да обојица и у Паризу и у Петрограду имадемо неке заједничке познанике. Мој сапутник предаде ми своју карту, а ја му казах своје име. Звао се гроф Борис Стаковић и живљаше у Паризу.

„Како ли је мален свет! — рече Рус. „Нисте ли приметили, да човек у неком извесном добу живота, претпостављајући, да је нешто света прошао, ретко кад може да наиђе на сасвим ново познанство? Пре четврт часа били сте ми као сасвим непознат. А сад је изишло, да је неки мој рођак ваш стари пријатељ, а да сам ја опет с једним вашим рођаком у школу ишао. И тако ми се догађа при свакој прилици. Смео би се опкладити, кад би пробудио нашег суседа што спава и кад би се с њиме упустио у разговор, да би наскоро изишло, да ја и он такође заједничких знањаца имамо. Уски свете! Често сам премишљао, шта раде они, који се у томе свету хоће да сакрију. Пре кратког времена разговарао сам се о томе са једним полицајем, кога сам у Лондону познавао. Човек ми је рекао: Многа се недела не открију и злочинац умакне од казни; ал' у хиљаду случајева тешко да се једаред деси, да злочинац на дуже времена може избећи казну, кад се само сазнало, да је злочинац. Нађемо га та пре та после, обично за неколико дана. Тај свет...“

Разговор се на једаред прекиде. Стаковић је говорио тако јасно, да га је и онај човек из Вертона тако исто, као и ја чути могао. Сад се на једаред диже и ступи међу нас, да кроз прозор гледа, као што је то чинио пред Абевиљем и Амијеном. И док длан о длан, отворио је врата и стајао је на уској дасци изван кола.

Ми се згледасмо, и умукнусмо. У том истом тренутку одскочи тај човек од кола. Ја се наслоним кроз прозор и видех, где још неколико дивљих корака учини и тада се с раширеним рукама лицем на земљу стропошта. Одма за тим дође неки зид, који га је од мојих очију заклонио.

Рус је побледио; она четир Француза престаше с разговором и згледаху се; Енглез се пробудио.

„Шта ће то да значи?“ питаше Стаковић.

Ја слегох рамени, јер ми је самом читава ствар непојмљива била. Но се за неколико тренутака разјаснила.

Стигли смо били близу Париза и влак је возио доста лагано. Неколико стотина коракљаја од станице застаде на једаред. Два жељезничка чиновника, који стајаху поред шина, скоче на даску ону изван кола и док је влак лагано кренуо и у станицу возио, ишли су од једних кола до других и на глас довикиваше у свака: „Молим, да се не излази!“ После тога на по минуте стигнемо у северну паришку станицу. Беше потпуно празна. Ал' од надзорника те станице изиђоше два господина уз пратњу једног жељезничког чиновника. Један од тих носио је на хаљини траку почасне легије; обојица су изгледала по војнички. Приближише се коли и код сваког купеја задржаше се по минута, п'онда идоше даље. — Сад су до нас стигли; господин с почасном траком пружи главу кроз прозор и оштро промераваше сваког од нас.

„Је ли овде ко на путу изишао?“ питаше.

При томе се обратио на мене, који сам му најближи био. Један од Француза преухитри ме с одговором. Приповедаше, што је о осмом путнику, којег небеше, знао: да је у Вертону ушао, да је пред Паризом из кола искочио, и да ће онај господин у ћошку — ту показиваше на мене — најбоље моћи означити место, где је умакао. Ја сам био у стању на то тачна одговора дати, јер сам оног човека оштро посматрао. — Полицајни чиновник, док сам говорио, климаше главом одобравајући. П'онда рече:

„Нема сумње. Бегунац је онај, којег вребамо. — Смем ли вас молити, да ме пратите?“

Изиђем из кола и пођем, а Стаковић за мном у застопце и док су чиновници викали, да путници излазе и док се станица брзо напуни с новодошлим путницима, пођем ја у друштву с Русом и чиновником у собу начелника станице. Одатле се изда одма налог, да се једна машина стави нама на расположење; и неколико минута касније био сам на коли у друштву с полицајним чиновником, његовим пратиоцем, два жандара и са Русом, коме је дозвољено било, да нам се прикључи. После кратког пута рече ми полицајни чиновник, да је нека удовица, бароница Масје, на своје пољском добру близу Булоња прошле ноћи убијена, и да се на њезиног слугу, неког Бешуара, сумња, да је то убијство починио.

(Наставиће се.)

Ж И С Т А К.

Књижевне белешке.

(„Илустрована ратна кроника“) уз сарадњу више књижевника бележи је З-Јован Јовановић. Ово у нашем ратном времену посве савремено подузеће заслужује признање и потпору. Својим верним и занимљивим описима на свима бојиштима настојава „Кроника“, да се одржи на средини између политичне дневне литературе и саме пове-снице овог доба и догађаја. У том погледу све и сва учинити наравно не може ни овај брижљиво уређиван часопис; јер за свуголику грађу за повесницу није доста само једна кроника, особито у овом случају, где је толико чинилаца. У другом делу речене „Кронике“ под насловом „Смесице“ имаде много занимљивог садржаја. Осећа се, да на тој страни сам Змај размахује своји пламени крили и ствара тако атмосферу, која је толико пријатна српској души.

До сада су изишле свега четир свеске „Ратне кронике“ и свака је урешена са више красних слика, које одговарају садржају и позиву истог часописа.

Свеска једна стоји 40 новч. или 5½ гроша.

* (List za staroslovje i povjest Dalmacije) зове се нов лист, који је од нове године почео излазити у Сплету у Далмацији под уредништвом професора М. Главинића и саветника Ј. Алачевића. Лист ће излазити један пут у месецу у свесци од 16 страна, а на талијанском језику, но „добровољно ће примати писма и хрватским језиком и латинским. Годшња је цена 4 ф. авр. Зашто талијанским, запитали би, кад је лист далматинској повести намењен?

* (О постајању речи од старосл. облика трѣт и трат) јест најновија расправа славног — може се рећи — првака у словенској филологији и глотици, проф. Фрање Миклошића, коју је читао 7. дек. пр. године у седници филозофско-историчког разреда бечке академије знаности.

Различности.

(Телефон.) Професор Греем Бел пронашао је справу, помоћу које се могу разговарати људи, који су један од другог далеко удаљени. Та се справа зове телефон. Она се састоји из једног магнета, који се налази у подужој справи која је циви слична. На једноме крају магнета има калем, око кога је обмотана жица. Над калемом има плоча од гвоздена лима, која је поклопљена једним покривачем, што служи уједно као точир за прикупљање речи, које хоће да се телефонично. Хоће ли двојица да се разговарају помоћу телефона, па је један у једној а други у другој вароши, то мора сваки имати по један телефон, која се оба морају спојити жицом, што иде од једне вароши до друге. Хоће ли дакле Петар, који је у вароши А., да се разговара с Павлом, који се налази у вароши Б., то ће Петар приближити уста телефону и говориће шта хоће. Звуци речи му заталасаће плочу од гвоздена лима. Ова ће утицати на магнетизам магнета, те ће снага ова час већа час мања бивати. Ово мењање магнетске снаге произведе у жици електричку струју, која иде жицом чак у варош Б., у телефон, код којега се налази Павле. Електричка струја произведе у магнету овога телефона исте промене које су биле и у прво-

ме, у вароши А., и овај магнет у вароши Б. заталаса плочу која је над њиме, те ова даје од себе исте звуке, који су прву плочу заталасали, и до ушију Павла дођу речи, које је Петар изговорио. Кад се телефон у свезу доведе са телеграфском жицом, могу да се дознају и најтајнији телеграми, који се отправљају. То дабогме могу чинити само они, који знају звуке, што одговарају појединим писменима при телеграфисању.

Телефон се пронашао у Америци, а већ га употребљавају у Немачкој, а и у Будим-Пешти су покушаје с њиме чинили. Нема сумње, да ће се брзо раширити по свима крајевима образованог света.

(Плава боја и махнитост.) Пре неколико година разнео се по новинама глас, да је махните могуће излечити ако их метнемо у собу, у којој су на прозору плава окна. Особито побеснели, под утиском плавог зрака одма се умире. Тој се вести није веровало у медицинским круговима, него се држало, да је то као и многа друга новинарска измишљотина. Сад се пак осведочава, да је много, веома мноштво истине у тој вести. Неки енглески лекар др. Девијес, који је уједно директор луднице у Медстону (грофовина Кент Енглеској) јавља, да је правио опите са плавом бојом и да су за чудо многи махнити, кад их је сместио у собу, које су прозори плаво бојадисани били, обично после три дана к себи долазили. Обично трећи дан појави се код оних, којима ће та боја да помогне, веома несносна главобоља, која после пређе. Који су пре тога прљави били, искали су после три дана најпаветније, да им се воде даде, да се оперу. Чудили су се, како су се тако убрљати могли. Најнемирнији, које је тешко било савладати, утишавали су се. Опитују те плаве боје на махните дошао је први глас из Италије. Сад се, осим у Енглеској, и по Немачкој тако правне таки опити са плавом бојом.

(Етнографска истраживања у Русији.) У Касимову (југоисточно од Москве у Рјезанској губернији) има чланова са московског свеучилишта, који настојавају, да у многих могила (кургана) изнађу шта новог о народима, чије су споменици те могила, и да боље упознају касимовске Татаре у етнографском и антрополошком погледу. Такве експедиције послате на Црно Море, у Кавказ и Урал. Циљ је тим експедицијама, да се накупи материјал за антрополошку изложбу, која ће бити год. 1879. у Москви.

(Нов метал.) У академији знаности у Паризу 9. јуна пр. г. извештавао је Серш Керн, да је у групи платине пронашао нов метал и да му је дао име девијум (Devium) почаст хемичару Деви-у. Метал је тај тврд, ал се даје грејан савијати. Керн обећава, да ће скоро о њему изнети више на видик.

Одговори.

Г. В. В. у Суб. Мили су нам и делимо ваше осећања, али их на жалост неможемо на јавност изнети.

Г. Ђ. М. пар. Кам. Већ и због маленог простора не можемо уступити места вашој песми „Ђурђић.“

„Завичај“ излази сваке недеље. — Претплата се шаље администрацији „Заставе“ и „Завичаја“.

Рукписи пак, који се односе на уређење листа уредништву „Завичаја“.

Цена је листу за непретплатнике „Заставе“: на год. 3 ф. (8 дин.) на по г. 1 ф. 50 нов. (4 д.) на четврт год. 80 нов. (2 д.)